

Yaklaşan bir sempozyum için kurgulanmış bir düşünce*

Prof. Dr. Ünsal OSKAY

Saat 5:34. Elli yaşımdan üç ay almışım. İlk kez, yitireceğimi sandığım bir mutluluğu yaşıyorum. Sabah oluyor. Bir buçuk saattir Cervantes'i okuyorum. Altıncı bölümdeki sempozyumda dinlediğim o yerler satırı satırına aynı. Fakat, sempozyumda Cervantes'in yazdıklarını okuyan sözcünün metinden anladığı ile, benim anladığım birbirinden çok farklı. Dünya artık eskisi kadar anlamsız görünmüyor. Sayısallaştırılabilir söylemler içinde yetişmiş sözcünün Cervantes'e uzak düşüğünü görmek bana sevinç veriyor.

...

Gece, yatmadan önce üzerinde çalıştığım yazıyı bitirmiştım. İlerde yazı konusu olarak işlerim diye aldığım notları yazarım diye yaptığım küçük defterimi kapamak için aranıp durduğum Venedik işi cilt kağıdını gömme dolaptaki makale fotokopilerinin arasında bulmuştum. Sevinçliydim. Osman Turan beyin *Selçuklu Tarihi*'ni alıp yatağımın üzerine uzandım. Yorulunca, öylece uyuyabileyim diye, kollu kazak giydim. Siyam kedim yanıma gelince altına girsin diye battaniyenin ucunu kaldırdım. Yangınlardan, gözyaşından ve kandan bir dünyaya hükmederken camilerin, medreselerin, kervansarayların taç kapılarında hayatı tebci eden süslemeler yaptıran Selçuklu Sultanlarını, vezirlerini, Moğol valilerini anlatan Osman Turan beyi okumaya başladım.

...

Uyuyacağıma yakın Venedik işi cilt kağıdını kitabın arasına koydum. Mayıs ayına dört gün vardı. İçimdeki kırgınlıklarına alışıyordum. Yazdığım bir çalışmam vardı. Onu sürdürüyordum. Dinlenirken okuduğum iki kitap güzeldi. Gece, Siyam kedimle denize inip çay bahçelerinde çay içiyordum.

...

Elimdeki Venedik işi cilt kağıdım büyümeye başladığında mor, yeşil, açık sarı, portakal, altın rengi, kırmızı ve lacivert renkli yabancı bitkilerin yamaçları kapladığı derin bir uçurumda durmadan düşüyormuş gibi korkuyordum. Venedik işi cilt kağıdım büyüye büyüye, bir ucu Taksim Anıtına, bir ucu Sütüşe dayandı. O an, Hukuk Fakültesi ile Mülkiye'nin arasından, birden, yukarılara tırmanan panzerlerin sesini duydum. Yukardan helikopterler geçiyordu. Çiçek satan kızlar, Etap Marmara'nın Balo Salonundaki Hürriyetleri Koruma Vakfının yemeğine gelen

* Bu yazı Kurgu Dergisi'nin 1992 yılında basılan 10'uncu sayısında yayınlanmıştır.

öğretim üyeleri, müşteri beklemek için kenara park etmiş arabalardaki sürücüler *Vakkorama*'nın önünden, Sormagir Sokağa doğru kaçıyorlardı.

Venedik işi cilt kağıdımın mor, altın sarısı, gülkurusu renkleri, mineleri silinmeye başladı. Bütün renklerini yitirdi. Bembeyaz bir beze dönüşerek, meydanı alt üst edercesine esen rüzgara kapılıp, *Atatürk Kültür Merkezi*'ne doğru savrulup uçuşmaya başladı. Bir anda, yapının alınlığına takıldı. Yapının alınlığında boydan boya açıldı. Üzerinde, *Kitaba Karşı Önlem Teknolojisinde Gelişmeler Uluslararası Sempozyumu* yazısı oluşmaya başladı. Şaşırmıştım. Az önce, benim Venedik işi cilt kağıdımdı. Kağıdımın peşinden, aklım evdeki not defterimde, koşmaya başladım. Atatürk Kültür Merkezinin ışıklar içindeki alt salonuna girdim. Yukarlara çıkmak, Venedik işi cilt kağıdına neler olduğunu anlamak istiyordum.

Dışardaki sirenlerden, motor seslerinden, kaçışan insanların çığlıklarından sonra, içerisi sessiz, sakindi. Yukarlara çıkan merdivenlerin başında Afrikalı, Çinli gibi bize benzemeyen insanlar, bize benzeyen insanlar vardı. Üçer beşer kişilik topluluklar olmuş, birşeyler konuşuyorlardı. Üst katlarda bir yerde, merdivenlerin kapalı olduğunu gösteren kordonlarla karşılaşınca kadar koştum yukarılara. Artık çıkamıyordum. Girişteki insanlara neler olup bittiğini sormak için yeniden inmeye başladım alt katlara.

Taksim Meydanındaki olayları duymadıklarını, görmediklerini söylediler. İçerde bir sempozyum yapıldığını; kendilerinin de, iki dakika sonra, salona geçeceklerini söylediler. İçerde görevli birini bulmayı düşünerek sempozyum salonuna geçtim. Arkalarda yer buldum. Gözüme bir görevli ilişinceye kadar, beklemeyi düşündüm.

Siyah derili biri, kürsünün en sol başındaki, sayfalarda her üç satırdan birini silerek, küflendirerek ve yakarak kitap yoketme tekniklerindeki gelişmeleri anlatıyordu. Ülkesiyle öğünüyordu. Oxford İngilizcesi ile konuşuyordu. *Ortaçağın Yaprak Dökümü*'ndeki "ölüm" temasının işlenişi geldi aklıma. Delirmekte olduğumu sandım. Bunun birden bire de olabileceğini söylemişlerdi. Siyah derilinin konuşması bitti alkışlandı. Bir buçuk yıl önce söylemişlerdi.

Sempozyumu yöneten kahverengi kadife elbiseli, Hollandalı'ya benzeyen biri, sıranın Belülüks ülkeleri delegasyonunda olduğunu söyledi. Siyah derili adamın İngilizcesini belki iyi izleyemediğimi düşündüm. Önümdeki simültane çevrili kulaklığını taktım. Duyduğumu anlamak istiyordum. Duyduklarımdan korkmamak istiyordum.

Belülüks ülkeleri delegasyonunun sözcüsü, "hümanist bir kültürden geldikleri için, kitapları yakarak yoketme yöntemindeki en gelişkin teknikleri de bildiklerini, ama bunları kullanmadıklarını" belirterek başlamıştı sözlerine. Yakmak yerine, yüzyıllardan beri kitapları yıpratın parazitlerin etkinliğini arttıran yöntemlerle yok ediyorlarmış kitapları. Bu yumuşak tekniklerde öncülüğü Brüksel Hür Mason Üniversitesinin liberal eğilimli mütevelli heyeti yapıyormuş. Belülüks ülkelerinde bile insanların büyük çoğunluğu, yakılması gereken türden kitap okumadıklarından, parazitlerin etkinliğini arttıran tekniklerle çürümesi hızlandırılan kitapların yokoluşunu kimse farketmiyormuş. Hayatın ritmi, değişen insan itkileri, ödüllendirme kriterleri, on iki ay taksitli üç yönde hareket edebilen otomobiller, Kapadokya Tatilleri, Atlantik

Okyanusundaki “Multi-national Broadcasting System”in yüzer-adalarından yönetilen televizyon yayınları ve entellektüel kültür mirasını anma günlerindeki Sinema Festivalleri bu değişimin mutluluk içinde yaşanmasını kolaylaştırmıştır.

Bütün bu gelişmelerle, son beş yıldır, Amerika'nın 1960'larda yaptıklarını örnek alarak, Benelüks ülkeleri de üniversitelerdeki sosyal bilimler, edebiyat, felsefe ve filoloji bölümlerini kaldırmaya başlamış. Yeni asistan, doçent almayıp, zaman içinde bu sorunu sessizce çözümlenmeyi kararlaştırmış.

İlerdeki yüzyıllarda yaşayacak insanların günün birinde kendilerini barbarlıkla suçlamaması için de Çin İmparatorlarından Tsin Che Hoang İ. Ö. 213 yılında dünyanın bütün ülkelerinden getirilmiş yüzbinlerce kitabı yakarken kurtarılabilen kitaplardan; Kartaca kitaplığından; Atinalıların bilinen en zengin koleksiyonundan; Sezar'ın İ. Ö. 48 yılında Roma Kitaplığından çıkarıp meydanlarda yaktığı 700 bin tomar papirüsten kurtarılabilenlerinden; Kaldelilerin, Asurluların, Sümerlerin yirmi bini aşkın, bütünüyle sağlam kil tabletlerinden ışınlama sistemiyle platin plaklara kayıtlar yapıp bir uyduya yüklemişler.

Mısır Uygarlığının, Grek Uygarlığının 10 bin ile 22 bin sözcük dağarcığı ile yazılmış kitaplarını uyduya tam metin yüklemeyen önce üç bin sözcük dağarcığı içinde yeniden yazıp kendi gündelik kullanımları için özet baskılar yapmışlar.

Hadramut Dağlarının eteklerinden ve Arap Yarımadasının aşağısındaki denizlerden Doğu'ya ve Batı'ya esen rüzgarları gözlemleyerek Afrika'nın uçlarına ve Hindistan'a, Cava'ya kadar giden; ölümlerini mumyalıyan eski Mısırlılara iki bin yıl, Hadramut Dağlarından mürrü safi getiren Sabalıların, rüzgarlara, denize, yıldızların hallerine, ölüme ve hayata ilişkin duygularını, düşüncelerini anlatırken 30 bin sözcük dağarcığı ile yazdıkları manzum kitapları da böyle yeniden yazılmışlar. Erasmus'un zekanın kıvılcımları ile dolu kitaplarını; Öillon'un cellatlarını bile bağışladığını söylediği şiirlerini; İbni Haldun'un göçerlikten kurtulan insan'ın kentlere duyduğu şükranı anlatan kitaplarını; sayılar bilimini ve şiiri birlikte yaşayan Ömer Hayyam'ın rubailerini de böyle yazmışım. İ.S. 700 yıllarında, sıradan insanları küçük gören ve “kalabalıkların içinde erimemek için yalnızlığı seçtiklerini” söyleyen keşişlerin yalan söylediklerini, manastırlarda biraraya gelip hazırdan yiyip içen tufeyliler olduklarını anlatan adı unutulmuş Bizanslı şairin şiirlerini ve yaşadığımız vadilerimizin bıkkınlığından kurtulmak için düşlerini gördüğümüz bilinmedik vadilerden sözeden eski ve yeni tüm masallarımızı da aynı sözcük dağarcığı içinde yeniden dizdirmişlerdir. Yeniden yazım işini büyük tirajlı gazetelerin en iyi manşet çıkaran yazı işleri görevlileri, TV dizilerinin senaristleri, spor ve dedikodu yazarları, reklam metni yazarları ve şarkı sözü yazarları ile “süper starların” arasından az sözle çok şey anlatabilenler yüklenmiş.

Çağdaş *post-Industrial* topluma geçiş günlerinden zamanımıza kadarki bütün gelişmeleriyle pozitif bilimlerdeki, işletmecilikteki, beşeri mühendislikteki, bilgisayar bilimlerindeki, ekonomi ve ekonometrideki kitaplar ise -bu kitaplardaki sözcükler ve kavramlar *girdi, çıktı, marjinal, ultra, supra, cost, post, host, capital, approximately, insan doğası, saving, achieving, total, yield, polietilen, mülkiyet, Invested, intrest, manipulation, domination, freedom, margarin, cancer, demir, çimento, executive, middle, class, multiplier, Coca Cola, pseudo, sex, deviation, standart, median*

ve *rubdolyen*, *Soho*, *Pigal*, *Hong Kong* ve *deficit* sözcüklerinden türemiş oldukları için- 1950'lerin sonlarından beri zaten iki bin ile iki bin üç yüz sözcük dağarcığı ile yazılabildiğinden bunlarda bir sorunla karşılaşılmıyormuş.

Post-Industrial toplumlarda sistemin etkinliği herşeyden önemli sayıldığından bilimlerdeki çalışmaların bu denli az sayıda sözcükle kaleme alınabilmesi, denizbilimlerinden beşeri mühendisliğe, sürüngenbiliminden, somatik psikoloji ve dijital mantığa dek birçok alanda Sistem Teorisinin ya da türevlerinin kullanılmasındanmış. Hiçbir paradigma, sistemin etkinliği ile ilgili belirli bir sorunun işlevsel çözümünden öte bir amaca yönelik olmadığından, bilimadamları arasında görüş ayrılıkları, beklenmedik paradigma çöküşleri, bilimlerde paradigmatik yenilikler çoktandır olmuyormuş. Bilimler kendi geleceklerini programlayabiliyorlarmış.

Doktoramı yapalı yıllar olduğu için, Benelüks delegasyonunun sözcüsünün bütün söylediklerini anladığımı söyleyemem. Bilimlerin gelişmesi ile bilimsel kavram ve terimleri sayısal olarak artması gerektiğini sanıyordum. Eski doktora programlarının yetersizliğinden belki bunları anlayamamam. Zamanın geçişi bilgilerimizi eskitiyor. Tarih boyunca geliştirdiğimiz bütün değerler –en uzak atalarımızın zamanındaki yabani buğday tanelerinden, tuzlanmış balıklardan, patatese, tütüne, deriye, demire, traktöre, korkuya, sevgiye, dostluğa, aşka, cinselliğe, sağlığa, onura, barışa ve şiire kadar bütün değerlerimiz- bizim bugünkü dünyamızda nasıl “birim paranın içinde” belirli oranlarla ifade edilebiliyorsa, bilimlerde de önümüzdeki günlerde herşeyin tek bir sözcükle ifade edilebileceğini sezinler gibiydim. Marx'ın ekonomipolitikte kullandığı *değişim değeri*'ne koşut olarak, geleceğin bilimlerindeki bu sözcüğün *existing* ya da *invested* olabileceğini düşünüyordum.

...

Benelüks ülkelerinden sonra, Çin'e söz verildi. Çin delegasyonunun sözcüsü, sakin sakin, kendi ülkesinde kitaba karşı alınan önlemleri anlattı. Nükleer fizik alanında çalışan Çinli bilginlerin “kurucu ataları” Los Angeles Üniversitesinde ve Güney Kaliforniya'daki araştırma enstitülerinde yetişmişler. Kıt'a Çin'ine 1957'de gelmişler. Bu yüzden Çinli sözcü de 1960'ların UCLA İngilizcesiyle konuşuyordu. Çin, devrime kadar dört bin yıl hiç değişmeden kalmış. Belki de bunun için şimdilerde değişimi en büyük değer sayıyormuş. Pragmacı bir Marxism peşindeymişler. Beş bin yıllık bir tarih, binlerce klasik metin, onbinlerce yorum metin varmış Çin'de. Bugün, Çin'de de kısa kitaplar okunuyormuş. Çin sözcüsünün sözlerini anlamıyordum. Dinlediğim şeyleri, ertesi gün, okuduğum gazetede sempozyumu anlatacağını bildiğim eski Çin'i arkadaşımın yazısını okuyarak tamamlamayı düşündüm.

Çin delegasyonu sözcüsünün konuşmasının sonlarına doğru duyduğum sesler karışmaya başladı. Stanford Üniversitesinin Siyasal Bilim Bölümünde 206 nolu dersanedeki kürsüde Jamaikalı öğrenciyi dinliyormuşum. Jamaikalı öğrenci, Yugoslav modeli açısından Çin'i eleştiren Amerikalı bir dış yardım uzmanına yanıt veriyordu. Jamaikalının görüşünü olumladığımı hissettiğim Prof. Robert C. North'un 1957'de Çin'in Sovyetlerden uzaklaşmasına yol açan olayları kronolojik olarak anlatıp, “... such was the situation during that time in China” dediğini duydum. Edgar Snow'un karısı piyano çalıyordu Felix Green'in Çin'de çektiği filmlerdeki çocuk

şarkılarına Jan Myrdal'ın karısı desenlerini çiziyordu. 1968 yılının son *Look* dergilerindeki Çin röportajlarında bu desenler yayınlanacaktı.

Yavaşa kendime geldiğimde, başım, yanımdaki, Dış Moğolistan delegasyonunun yaşlıca bir kadın üyesinin omzunda, uyuduğumu farkettim. Mozambilkiler, Ugandalılar, Tanzanyalılar, Pakistanlılar ve Norveçlilerden sonra kürsüde konuşanın Türk Delegasyonu sözcüsü, Kültür Bakanlığından, *Yakılabilir ve Baskınlanabilir Eserler, Türk Mutfağını, Kaşıkçı Elmasını ve Kaşıkçı Burslarını Koruma ve Yaşatma* Genel Müdürü olduğunu öğrendim.

Bu yetkili, son günlerde, bütün bu işlerden başka, *Leblebici Horhor Operet'i*ni, *Ajda Pekkan Süper Show'u*, İcraatın İçinden Gösteri ve Temaşa Aktivitelerini Koruma ve Yaşatma İşlerinin de kendi genel müdürlüğüne bağlama hazırlıkları nedeniyle sempozyuma tam olarak hazırlanmadan gelmiş. “Mamafih, konunun ehemmiyeti sebebiyle, Bakanın da onayladığı bir çerçevede içinde”, birşeyler söylemesine fırsat tanıdıkları için “Sayın Başkana, değerli konuklara ve sevgili yavrularımıza” teşekkür ederek başladı konuşmasına.

Temiz ve sade giyimli, saygılı birine benzeyen Bakanlık yetkilisinin sözcü, ülkemizde kitap yazma etkinliği gibi, kitap yazma etkinliğinin de bazı talihsiz iktidarlara, temkinsiz bakanlara denk geldiğini belirtiyordu. Yetkilinin dediklerinden şimdi hatırlayabildiklerime göre, kitap yakmaktansa, toplanan kitapları kâğıt fabrikasına gönderip gazete ekine, *Kadınca, Kızca* ya da *Oğlanca* dergilerinin koyu esmer formlarına dönüştürmeyi yeğliyormuşuz. Gene de fazla olmuyormuş bu işler. Sözel kültürden henüz tam olarak çıkamayışımızın büyük katkısı varmış fazla kitap yazılmayışında ve yakılmayışında. “Çağ atlama” aşamasında olduğumuz için, alınmış kitap yakma kararlarının çoğunu Kültür Bakanlığı sümen altında tutuyormuş. TV kültürünün yaygınlaşmasıyla Prens Charles ile Siirtli yurttaşlarımızın bile aynı dizileri izleyeceği tek bir ortak “dünya köyünün” üyesi olacağımı yakın günlerde dünyanın da yeniden sözel kültüre geçeceği düşünülüyormuş. Sabırsız davranıp kitap yakarak muhalefetin iktidar öncesinde sahipleneceği eleştiri konusu yaratmak da istemiyormuş yönetim.

Türk ve İslam Eserleri Müzesindeki eski yazma kitapları onaran Süryani ustalar Amerika'ya gittiği için, henüz tam olarak değerlendirilemeyen bu tür kitaplar zaman içinde yok olacaktı. Raylı sisteme geçtikten sonra, bazı saklı depolardaki Süleyman Ege'nin yasaklanması kaydıyla yayınlanmasına izin verilen *primordial* eski kitapları da rantabl bir sistemle Halk Ekmek Fabrikalarına sevkedilebilecekti. Bu kitapların hayali ihracatçılara verilerek, Avusturya'ya kadarki navlun fiyatları üzerinden, mobilya, musluk tıpası, buzdolabı, çamaşır makinası, buzkıran gemisi aksamı, atom reaktörü, dondurulmuş salyangoz ya da sudak olarak yurt dışında uygun yerlere çıkarılması da düşünülüyormuş.

Türk delegasyonu sözcüsü, 1940'lardaki Halkevlerinin, Köy Enstitülerinin ve Milli Eğitim Bakanlığı Klasiklerinin kazandırdığı ivme ile ortaya çıkan yazarların, daha çok, Ortadoğu Teknik Üniversitesi İdari Bilimler ve Mimarlık Bölümleri ile Boğaziçi'nin bazı bölümlerinden ve Siyasal Bilgiler Fakültesinden çıktığını da belirtti. ODTÜ ve Boğaziçi'nden çıkanlar, önceleri, Latin Amerika'nın 1960'lardaki “devrimci klasiklerinden tercüme ve telif yapmışlar. Daha sonra, “aktüel okuyucu isteklerine uyarak, *periphery, metropol, sex symbol, machintosh, alternative,*

süperlative, development, strateji sexist bias ve after shave konularında kitap ve yazılara yönelmişler. Marx'ın Bilgisayar Animasyonu'yla Elfalı, Anadolu Liseleriyle Gelen Batı Kültürü Döneminde Başbakanlar Nereden Koşar? Gibi nereye "vurduğu" belli olmayan dizi yazılar ve best-seller'de yazıyorlarmış. Fakat bu yeni yazıların konularının dergilerdeki tekrarlanma medyanı gözönünde tutulduğunda, yüz sayı gergi 8 ya da 8,31 sayı olabiliyormuş. Kitaplar ise, dergilerdeki semantik yapısını aşamadığından, son yıllarda ayın en çok okunan kitapları listesine girenlerin bile yüzde 92'si ile yüzde 91,69'u da aynı kitapların değişik görünümüsü oluyormuş. Üç aylık aralıklarla (her üç ayda bir ilk sayının yeniden okunmasıyla) o ayki yeni sayılar okunabiliyormuş. Dergilerin her ay yeni sayı satması kapakların ilginçliğindenmiş. İlk birkaç yıl kuşku ile karşılanan bu dergileri yakmaktan, ekonomiye gereksiz bir daralma getirmemek için, vazgeçmişler. Bu yeni uygulamanın doğruluğu, şimdilerde orgazmı garantileyen beşgen kesimli mobilyaların, kar ayakkabılarının, *after Eight* tabletlerinin, kuşkonmaz konservelerinin, Coca Cola'nın, margarinlerin, supradinlerin, kalsidinlerin ve formik asit bileşiği farklılaştırıcı deodorantların satışlarındaki sürekli artışlarla kanıtlanmış bulunuyormuş.

Cumhuriyet tarihinin ve Cumhuriyet gazetesinin en önemli aydın kesimi olan öğretmenler ise, taşrada, iyi havalarda, balıkçılarla kılıç ve poker; kötü havalarda hokey oynuyorlarmış. En tehlikeli yaş dönemindekiler, buldukları köy ya da kasabalardaki zeytinlik ya da bağları olan ailelerden evlenebilmek için *On Derste Oto Boyacılığı, Turist Rehberliği, Restorante'larda Piyaniş Şantörlük, Yat Çımacılığı, TV Bulmaca Yarışması Yarışmacı Adaylığı, Loto ve Spor Toto Doldurum Danışmanlığı* kurslarına gidiyorlarmış. Meslekdaşları ile ya da banka memurları ile evlenenleri ise, çelik tencere ve kesme camdan vazo, çay bardağı satıyormuş. Öğretmenlerin ve küçük memurların şimdi emekli olmaya başlayan "1968 Malülleri" denen kesimi ise, Pamukkale-Aydın Turizm ve Ulusoy firmalarının yazları düzenlediği *Ortaklar, Söke, Tokat ve Adana Öğretmen Okulları Önünde Hatıra Resmi Çektirme Turları* için para biriktirebilme amacıyla, telefon kulübelerinin yanlarına attıkları çayhane iskemlelerine oturup, jeton satıyormuş. Yoğunlaştırılmış "imanları" ve *volontarisme* yönelik sabırsız kimlikleriyle sokağa çıkan bu malüller küskün dünyalarında "Saatli Maarif Takvimi" bile okumak istemiyorlarmış.

Son yıllarda "ciddiyetle izlenmesi gereken bir gelişme" kadınların okumaya başladığı dergiler ve bunlar için hazırlattırılan bazı yeni yazı türleriymiş. Sözcüye göre, gelişmiş ülkelerde okumuş güvenilir toplumbilimciler, sosyal çalışmacılar, OM uzmanları, sosyal psikologlar ve kültürologlar bu yazıların "domicile" bir karşı-kültür olduğunu söylüyorlarmış. Kültür Bakanlığındaki yetkililerse, adı geçen bu "karşı-kültür"ün kültüre karşı olumlu bir gelişme mi, yoksa yeni bir kültür mü olduğunu tartışıyormuş. Bu dergilerin şimdilik poşet içinde satılması yolunda bir karar almakla yetinilmesi de uzmanlar arasındaki geçerli jargon'un bakanlık bürokrasisi için deşifre edilmesi çalışmalarının ilgili komisyonlarda sonuçlanmayışındanmış.

Buna rağmen, belirtilen bu dergilerdeki "Belsoğukluğu İçin Özel Kokteyller", "Kadın Yönetmen Aşkın Tekkan'la Erkek İktidarına Karşı Narsuyunun Kullanımını Tartıştı", "Ayşen Pür, Ajda Pekkan İle Gündemde Kalma Estetiğinin Diyalektik Yanlarını Tartıştı", "Bunlar Moda-Bunlar Demoda", "Yoksul Kızı Sevgilinizin Miletos'lu Fidyas'ın Heykelleri Gibi Çıplak Resmini Gönderin 50 bin Alın, Karınızın Resmini gönderin 100 bin Alın", "Yeraltı Dünyamızın Aristokrasisi

Kurumlaşıyor”, “Veli Borman’ın Bu ayki Konuğu: Ritm Saz İleri”, “Tam Kurumsallaşamamış Yeni Siyasal Elitimizin Beşiktaş Yandaşlığı ve Kültürümüzde Arabeskleşme”, “Dalan’ın Haliç, Üsküdar ve Bostancı Şeridinde yarattığı Yeşil Alanların Yüzölçümü Boğaziçi’nde Yokettiği Yeşil Alanların Yüzölçümüne Yakınsa Seçimi Dr. Sözen Nasıl Kazandı”, “Marki de Sade, Türk Müydü?” ya da “Tektanrıci Moneterist Muhafazakarlığın Ateist Şıklığı”, gibi dizi yazılar yakından izleniyormuş. Bunların semantik, logaritmik ve fizyolojik içerik analizleri yerli ve yabancı bilimadamlarının oluşturduğu bir kurulca sürdürülüyormuş. Amerika’da Popüler Kültür ve Karşı-Kültür konularında doktora yapan bazı bilimadamları bu tür yazıların *emancipation from the self* amaçlı değil, *Liberation for the self* amaçlı olduğunu savunuyorlarmış. Safo, Aristofanes, Dante, Boccaccio, Marki De Sade, Henry Miller, Emile Zola, James Joyce, Marcel Proust, Thomas Mann gibi yazarlara ya da Eleştirel Düşünceye karşı bu tür *progressive* yazıların *radikal konservatif* bir “manevi cihazlanma” sağladığını ileri sürüyorlarmış.

Türk delegasyonu sözcüsü, konuşmasını sürdürürken, bütün bunların dışında, *Türk Resim Sanatı, Osmanlı Çeşmeleri, Eski Haliç, Ortaçağ Çarşıları, Fermanlar, Meddah Geleneğimiz* Mithat Paşa Abdülhamit’le Barışmalıydı gibi büyük kitapların bankaların desteği ile yayınlandığını belirtti. Bu kitapların Türkiye’de, evliliklerinin gümüş ya da altın yıldönümlerinde, terfilerimizde rol oynayabilecek sicil amirlerimize ve yüksek görevlilere hediye edilmek için satın alınabildiğini söyledi. Son olarak, kimseden yardım görmedikleri, yıllarca Vehmedilerin aksine “Rusyadan para almadıkları” halde Henry Pirenne, Bloch, Dante, Borges, Marquez, Erasmus, Spinoza, Platon gibi yazar ve düşünürleri yayınlayanların bulunduğunu işaret ederek, bu tür kitapların *Homo economicus* öncesi bazı citoen’lerce satın alındığının saptandığını açıkladı. Ancak, bunları alanlar TV saatlerinin uzamasının etkisiyle, düzenli, masa başına oturup, sözcüklerle, kalemlerle, not alınacak kağıtlarla okuyamıyorlarmış. Bunları, buldukları yerlere gelmeden önceki eski kimliklerini hatırlamak için ya da daha küçük bir kesimde, katakomp kültürlerinde ritüel donanımı olarak satın alınıyorlarmış. Yapılan bazı “çok gizli” araştırmalara göre, öykü yazarlarının rakipleri diğer öykü yazarları; mizah yazarlarını, TV’ye dizi öneren bazı eski sinemacıların parça başı ücretle istihdam ettiği senaristler oluyormuş. Okudukları kitapları biri, pembemsi, diğeri safran sarısı kağıtlara önceden “çıkartma” ile yazılmış satırların boş bırakılmış yerlerini doldurmak için okuyorlarmış. Bu yüzden, eleştiri yazıları yazarlar, çevreleri genişledikçe, hiç beklemedikleri alanlardaki kitapların eleştirilmesinde de uzmanlaşıyorlarmış.

Öykü yazar ve öykü okuyanların roman yazar ve roman okuyanlarla; ekonomi tarihi ile ilgilenenlerin siyasal tarih konularında çalışanların düşünceleri ile; tiyatrocuların ise sinemacıların düşünceleriyle tanışması Teşvikiye ya da Şişli Camisinin hoşgörülü avlusunda cenazelerinin başındaki görüşmelerinde Camilerde alınan ses kayıtlarının yetkililerce yapılan analizleri, “eski tüfek” aydınların “mezhep kavgalarının” hatırlanabilen ana hatlarıyla hala devam ettiğini gösteriyormuş.

Arada sırada, hiç beklenmedik bir anda, akla gelmedik bir kitabın yakılması ya da SEKA’ya gönderilmesi, ondan bin beterlerinin yıllarca piyasada kazasız belasız dolaşabilmesi ise, kitaba karşı önlemlerde de tam bir standartlaşmaya gidilemeyişindenmiş. Türk Standartları Enstitüsünün kitaplara yakılma ve toplatılma sürelerini bildirir dijital kodlar koyulmasını amir

hazırladıklarının bitmesiyle bu sorun da çağdaş bir çözüme kavuşacakmış.

Şimdilik, kentlerimiz, mahallelerimiz, en seçkin semtlerde bile aldığımız apartman dairelerimiz, yaptırdığımız evlerimiz “hendesiz” ya da “arşın üzerinden” olduğu için, sabırlı olmak gerekiyormuş. Türk delegasyonu sözcüsünün bundan sonra neler söylediğini bir türlü hatırlayamıyorum. Uyumuşum. Uyandığında salonda yalnızdım. Ara verilmiş. Herkes dışarı çıkmış. Ben de çıktım. Salonda konuk delegelere sunulan kanepelerden, ançüvezlilerden almaya dikkat ederek, birkaç tane aldım. *Blody Mary*’mi aldım. Camlardan dışarı hala görünmüyordu. Belki de, içerdeki ilginç konuşmaları yapanları yakından görebilmek için aralarda fazla dolaştığımdan, meydana olan bitenleri göremiyordum.

Oturum yeniden başladığında Amerikan delegasyonunun sözcüsü çıktı kürsüye. Sözcü M.I.T. doktoralıydı. Parmağında Phi Beta Cappa yüzüğü vardı. Yakasında *New York City 22 Nolu İtfaiye Birliği Gönüllü Kursu* mezuniyet rozeti.

Sözlerine, Amerika Birleşik Devletleri, Kanada, Sovyetler Birliği, İngiltere, Fransa gibi ülkelerde okur, yazar olmayanların oranının yüzde 1.5’a indiğini belirterek başlayan sözcü bunun, trafiğin hızlı akışı açısından olduğu kadar *Sears* kataloglarında ya da yerel gazetelerin eklerinde yayınlanan indirimli muz satışı reklamlarının etkinliği açısından da çok yararlı olduğunu söyledi. Amerikalı sözcü salondaki kadın delegelerin ilgisini çekecek kadar hoş, yakışıklı biriydi. Okur yazarlıktaki artışın 19. Yüzyıldan ilk çıkıştaki o yıllarda belirgin ilk sonucunun Melville’in, Poe’nun, Mark Twain’in, Faulkner’in özet baskılarının her yıl birkaç kez yapılabilmesi olduğunu söyledi. M.I.T. doktoralı sözcüye göre, bugün aynı kitapların resimli özetlerinin hızlı satışları da okur-yazarlıktaki artıştanmış. Amerikalıların bu başarılarından sonra, Sovyetler Birliği de Marx-Engels Enstitüsünün eski yayınları ve *Kapital* için bile aynı şeyi düşünüyormuş. Sovyetler, daha şimdiden, Amerika’daki klasiklerin yeniden-yazımında istihdam edilen spor yazarlarından, astroloji yazarlarından, sosyete ve cenaze törenleri yazarlarından oluşan bir de *Konuk Danışmanlar Kurulu* kurmuş.

Amerikalı sözcü, konuşmasına devamla, Vietnam Savaşı günlerinde ortaya çıkan protesto hareketlerinden hemen sonra, üniversitelerdeki *humanities* departmanlarına verilen ödeneklerin azaltılmasına başladığını belirtti. Biyoloji, Kimya, Metalurji, Oyun Teorisi, Sistem Teorisi, Uygulamalı Davranışbilimleri, Oceanografi, Hızlı Okuma, *Mass Communications*, *Public Relations*, Business, Astroloji, *Metapsychology*, Latin Amerika, Afrika, Ortadoğu ve Asya Bilimleri, Beşeri Mühendislik, Artificial Negativity gibi alanlarda büyük gelişmeler kaydedildiğini özenle vurguladı. Kendi ülkelerinde de, Japonya’ya ya da Sovyetler Birliği’nde olduğu gibi, yüksek yönetici ve politikacı olacak kişilerin, parti örgütlerindeki ilk yükselmelerinden itibaren *formel mantık* Formasyonu almaya yönlendirildiğini vurguladı. Bu yeniliğin, halklar düzeyinde olmasa da, yönetici seçkinler düzeyinde uluslararası anlayışı hızla geliştireceğini söyledi.

Post-Industrial toplumların bilimdeki ve teknolojideki rasyonelleşme süreci, Aydınlanmacıların 18. Yüzyılda düşlediklerinin tersine, bireyin özgürlüğünü değil, sistemin etkinliğini amaçlayana bir rasyonelleşme süreci olduğundan orta sınıflar bütün bu ülkelerde aynı TV dizilerini izliyormuş. Amerikan delegasyonu sözcüsüne göre, bu durum 19. Yüzyıl başlarında

İngiltere sanayileşirken bu ülkedeki yönetici elitin yapmayı isteyip de yapamadığı büyük bir işin başarılması anlamına geliyormuş. Sözcüye göre, Engels'in İngiltere İşçi Sınıfının *Durumu*'nda belirttiği gibi, sanayileşme sürecinin başında işlikler dere kenarlarından kentlerin yakınlarına gelmeye başladığında salgın hastalıkların artık kendilerine de yaklaştığını gören elit önce halkın hijyen koşullarını iyileştirmeyi düşünmüş. Sonra işçilerin okur-yazarlıktan yoksun oluşunu da düşünmeye başlamış. Eski çıkırıkların yerini alan buhar makinalarının kayışları, çarkları, dişlileri işçilerin kollarını bacaklarını kapmasın, işliklerde durup dururken üretim kesintiye uğramasın diye, işliklerdeki tehlikeli yerlere, “Dikkat: Kayışa Yaklaşma” gibi uyarılar yazabilmek için işçilere okuma yazma öğretmenin gerektiğini düşünmüş. İngiliz Kilisesi işçilere okumayı öğretecek, fakat yazı yazma yetisi kazandırmayacak yeni bir yöntem aramakla görevlendirmiş en akıllı rahiplerini. Bunu, o zamanki uygarlık düzeyinde İngiltere’de başaramamışlar.

Amerikan delegasyonu sözcüsü, günümüzün *post-industrial* toplumlarında, politik rejimleri ne olursa olsun, çalışan kesimlerin, orta ve alt-orta sınıfların bugün tek bir kültürel geleneğini; anti-intellectualism’i benimseyebilmelerinin 19. *Yüzyıldan beri* çözümlenemeyen bu güç sorununun ne denli demokratça ve üst düzeyde çözüme ulaştırıldığını göstermediğini vurguladı.

Humanist kültür geleneğinden gelen Fransız delegasyonundan bir üye, Mitterand’ın yakın arkadaşı Kültür Bakanı öfkeli öfkeli not almaktaydı. Önündeki kâğıtlara şunları yazıyordu: “Bu bağlamda, kendileri dışındakilerden talimat almadan, kendi aralarında iletişim kurmak ve kendileri adına duygu ve düşünce üretmekten alakonulan yalnızca işçiler değil. Amerikalının dedikleri doğru. Geçen yüzyılın işçileri, şimdi hepimiziz. *Anti-intellectualism*, kendisi adına duygu ve düşünce üretmekten alakonulmuş küçük burjuvazinin kültür geleneği oluyor. Bu iş televizyondan önce başlamış. Epizodik anlatımdan, TV dizilerinden önce başlamış. Okur yazarlığa nasıl dönebiliriz. Bunu Başkan Mitterand’a sormalıyım. Başkan olmazsa, yazı’ya yeni geçen Türkiye’den, Yaşar Kemal’den öğrenebiliriz. Yaşar Kemal Kalyon Otel’de hala yazıyordu. Kalyon Otel’de değilse, Theodorakis’e özenip müziğe başlamamışsa Hürriyet’te tefrika yazıyordu.” Amerikan delegasyonu sözcüsünün çarpıcı açıklamaları bunlarla da bitmedi. Çok uzun sürdü. Salonda büyük tartışmalara yolaçan sonuncusunu ise hiç unutmayacağım.

Amerikalı sözcüye göre, çağdaş toplumlarda yaşanan zaman’ın organik bütünlüğü kalmadığı için, insanın *yaşam deneyimleri* bilgiye, belleğe ve tarih bilincine dönüşemiyormuş. Olgusal algılama düzeyinde yaşanan fragmanlaşmış zamanların, daha sonra, insan ilişkilerinin tarihine ilişkin geniş sahil bilgileri aracılığı ile yeniden kurgulanmasını gerektiren bir işmiş bu. Artık, çok zormuş. Ancak, çok iyi okumuş ve kendisi için dünyaya bakmak zorunda kaldığında toplumsal hayatın işleyişini verili sistemin kuruluş mantığı açısından yorumlayabilecek bilgi düzeyindeki belirli bir kesim yapabiliyormuş. Her on yılda bir mutluluklarının ve özgürlüklerinin bir kat daha arttığını sanan orta sınıf gibi, bu kesimdekiler bile, hayatlarında ciddi bir sorun olmadığı sürece, orta sınıfla birlikte aynı TV dizilerini izlemekte, aynı dedektif öykülerini aynı James Bond romanlarını okumaktaymış. Ancak 1950’lerde başlayan ve 1960’lardan beri giderek hızlanan bir gelişme, sistemin acımasızlığı bu kesimler için de hissedilir olduğunda, ancak bu iyi okumuşlar kesimi orta sınıflardan farklı davranışlarda bulunabiliyormuş.

Bunun ilk farkedilişi Vietnam Savaşı sırasında yaygınlaşan savaş karşıtı hareketlerde yeralan gençlerin sosyo-kültürel *background'ları* araştırılırken olmuş. Çok uzun bir süre, bu radikalleşmiş gençlerin sendikacıların, Musevilerin problemlili ailelerin, Porto Rikoluların ya da başka azınlıkların çocukları olduğu sanılmış. Yapılan araştırmalar böyle bir varsayımı 1960'ların ortalarında bile doğrulamadığı halde, sosyal bilim teknisyeni olup çıkmış Amerikan sosyal bilimcileri arasında başka bir açıklama olmadığı için, bu görüş 1970'lerin sonuna kadar sürmüştü. Fakat içine kurt düşen top elite çevrelerin etkisiyle, 1940'larda da kimsenin açıklayamadığı bir olayı açıklayan; Los Angeles ve civarındaki liberal, *progressive* ve "beyaz" mühendislerin, mimarların, iktisatçıların, yüksek düzeyden "beyaz yakalıların" tam da Pasifik Cephesinin açıldığı günlerde zenci karşıtı olup Klu Klux Klan'a üye olmaya başlamalarının nedenlerini ortaya çıkaran Seymour Martin Lipset'e başvurmuş federal hükümet. 1940'larda da kimsenin düşünemediğini düşünebilmiş biri olduğu için Seymour Martin Lipset'in kapısını çalmış yönetim.

1940'larda Amerikalı sosyal bilimciler kişinin ırkçı ya da ırkçılığa karşıt oluşunu, liberal ya da tutucu oluşunu *progressive* ya da *geriye yönsemeci* (regressive) oluşunu eğitim düzeyine bağlıyorlarmış. Seymour Martin Lipset ise, Los Angeles ve çevresindeki bu liberal ve *progressive* "beyaz yakalıların", Japonlara karşı Pasifik Cephesi açılınca buralara gelen yetenekli zenci mühendislerin, hekimlerin, istatistikçilerin, iktisatçıların, gemi inşa mühendislerinin karşısında onlarla aynı statüleri paylaşmayı hazmedemediklerini farketmiş. Zenci meslekdaşları uzaklardayken, *progressive* Beyazlar için aktüel bir tehdit değilmiş Zencilerin okumuş bir kesiminin "Beyaz yakalı" olması. Pasifik Cephesinin açılmasıyla durum değişmeye başlamış. Beyaz yakalı liberal, *progressive* beyazlar, bu nedenle, Klu Klux Klan'a girmeye başlamış. Eğitim düzeyi değil, toplumsal hayattaki değişmeler belirliyormuş sınıfların davranışlarını. Bunu Seymour Martin Lipset görebilmiş daha o yıllarda.

Seymour Martin Lipset 1960'ların sonlarında yaygınlaşan protesto hareketlerinde yeralan gençlerin toplumsal ve kültürel kökenlerini araştırırken de meslekdaşlarının "beyaz orta sınıf entellektüel oluşlarının etkisiyle harcıalem çizgiden ayrılamamış olabileceklerini gözönünde tutarak işe başlamış. Önlendeki sorunu kavramsallaştırırken bu özelliklerinin yolaçacağı *bias'lerinden* kurtulamamış olabileceklerini unutmamış. Seymour Martin Lipset 1960'ların ortalarından itibaren Amerikan toplumsal sisteminin bilgi-yoğun üretim alanlarını önde tutan yeni bir yönelim içinde olduğunu düşünmüştü. Üst yönetim yerlerine gelen uzmanlaşmış işgücünün üniversite ve doktora eğitimlerinin, bu insanların tam da gözdoyurucu post'lara gelmeyi beklediklerini kırk yaşlarının ortalarına doğru hızla eskimiş ve geçersizleşmiş sayılmaya başladığını farketmiş. Üniversitedeki yıllarından kırk yaşlarına kadar temel değerlerini benimsedikleri, bütün çabalarıyla entegre olmaya çalıştıkları Amerikan toplumsal sisteminin onları, hiç acımadan "out of order" saymaya başladığını görebildiği için bu insanların 1960'ların ortasından itibaren tutumlarının değişerek radikalleşmiş olabileceklerini düşünmüştü. Bu varsayımla kurgulamış araştırmalarını. Sorunu gerçeklere uygun kavramsallaştırdıktan sonra, yaptığı araştırmalarla, kırk yaş sonlarına kadar tutucu "mutlu budalalar" olarak yaşayan bu "beyaz yakalı" okuma-yazmalılının oluşumunda önemli rol oynadıkları yeni Amerika toplumsal sisteminin karşısında, kendi etkinliğinden başka bir şey düşünmeyen sistem tarafından dışlanmalarının getirdiği farkındalıkla radikalleştiklerini apaçık ortaya koymuş.

Amerikan delegasyonu sözcüsünün önemle belirttiğine göre, bazı “çok özel” araştırmalarda da saptanmış bulunan Amerikan seçkinlerinin yıllar sonra Thoreau, Emerson, Jefferson, Whitman, Veblen, Faulkner, Melville okumaya başlamaları tam bu yıllara denk geliyormuş. Amerikan toplumundaki seçkinliklerin bu kesimin radikalleşmesi öylesine yoğunluk kazanmış ki bu okuma-yazmalılardan yaptıkları 19. Yüzyılın yoksul Çin’indeki isyancı köylüler ve onların başına geçen işsiz Enderunlularla düşe kalka kendileri de isyancılara katılan eyalet valilerinin savaşbeylerinin işlerine benzemeye başlamış.

Dört bin yıllık klasik metinleri ve klasik metinlerin klasikleşmiş şerhlerini okuyup ezberleyip eyaletlerdeki ya da Pekin’deki devlet sınavlarına her yıl giren ve devlette hepsine yetecek iş olmadığı için sınavları bir türlü kazanamayan bu Çin’li “suhteler” her köylü isyanının başına geçermiş. İsyancı köylülerin elebaşlarını ve suhtelerin en nevre dönmüş kıdemlilerini saraylarının zindanına attıran eyalet valileri mandarenlerse, canlarının sıkıntısından, geceleri kalkıp bunları zindanda ziyaret ederlermiş. Konfiçyüsçü bürokrasinin klasik metinlerinin en son şerhlerini tartışırken ya da Çin’in başına gelenleri konuşurken nice eyalet valisi mandaren saraylarını, konaklarını terkedip isyancı köylülerin arasına karışmış. İyi niyetli, temiz kalpli; ama, köylülerin kendileri adına düşünebilecekleri bir dönüşüme öncelik tanımayacak kadar sabırsız bu mandarenlerin kurduğu “Göksel Krallıkların” hiçbiri yaşamamış. Köylüler aç eyaletlerine dönmüş hep, Enderun yetiştirmesi bu iyi niyetli asi Çinli aydınlar ise; yeni devlet sınavlarını bekleyecek yumuşak kalpli başka eyalet valilerinin çocuklarına, devlet memuru olsunlar diye okuttukları öğrencilere klasik metinleri ezberletecekleri eyalet medreselerindeki boğaz tokluğuna çalıştıkları işlerine dönmüşler. İsyanlarını, yaşlılıklarını sonlarında, Taoçuluğa geçtikleri köylerindeki kendi küçük dünyalarında ve sessizce yaşayabilmişler.

Amerika’daki 1960’ların ortalarında ortaya çıkan bu radikalleşmiş okuma-yazmalı aydınlar da genç üniversite öğrencilerinin, genç asistanların yayınladığı *Minority of One* dergisine yazmaya başlamış. 1960’ların sonlarından itibaren, okuma-yazma bilen fakat okuyamayan ve yazmayan mutlu insanların Amerikasından yeniden okuyan-yazan mutsuz bir azınlığın boy göstermesi sistemin insana karşı tutumundaki bu son değişimdenmiş Vietnam savaşı günlerindeki protesto hareketlerinde yeralan gençler, işte, bu mutsuz aydınların çocuklarıymış.

Post-Industrial toplumlarda *değişim değeri*’nin dışında bir değer taşımaya yönelebilecek “organik” herhangi bir varlığın ya da kişi değil, birey olmak isteyecek insanın sistem için Jefferson’dan ya da Marx’tan bile daha büyük bir tehdit oluşturduğunu açıklayan Amerikan delegasyonunun sözcüsü bunun hiçbir zaman gözardı edilemeyeceğini vurguladı. Ortada dolaşan, sözleri iyice anlayamayan Sovyet Delegasyonundan bir bilimadamının, Felsefe Enstitüsü üyelerinden altmış yaşlarında bir sosyal bilimcinin yüzünde derin bir hüznü belirledi Amerikalı sözcü bunları söylerken. Sonra, Sovyet toplumsal sistemindeki rasyonalleşme sürecinin hala ağır aksak işleyişinin Gorbaçov’dan sonra da sürebildiğini düşünen bu “eski tüfek” sessizce sevindi. Gelecekteki çifte başkentli monist dünya ülküsünü benimsemek zorunda olduğunu hatırladığında ise, bu yanlış mutluluğun ölgünleştirilmesi gereken tarihsel bir içgüdü’nün kalıntısı olduğunu düşündü. Kendini buna inandırmak için birşeyler yapılması gerektiğini düşündü. Ülkesine döner dönmez, Amerikan-Sovyet ilişkileri konusunda bilgilerini hızla tazelemeye; Sovyetlere

kendi kuşağından pekçok bilimadamı kadar bile kızmayan Stanford'daki Profesör Oxenberger'in kurlarını izlemeye karar verdi. "Domination of the needs" konusunda 1966-67'de yaptığı Bilgi Rektifikasyonu Çalışması'ndan sonra, üçüncü "entellektüel rektifikasyon" iznini artık bu iş için kullanmayı kararlaştırdı.

Sözlerini bitireceği sırada Amerikan delegasyonunun sözcüsü, ünlü siyaset bilimcisi Lipset'in araştırmalarından sonra Amerikan yönetiminin yeni politikasının ne olduğunu, Latin Amerikalıları, İtalyanları ve İrlandalıları fazla üzmemeye özen göstererek anlatmaya başladı. Sözcüye göre Amerikan Yönetiminin yeni politikası, önümüzdeki on yıldan itibaren en üst seçkinler arasında yerlceklerin sisteme entegrasyonlarını otuz yaşlarındaki YUP'lüklerinde de bir sonraki kırklı yıllarında da hep maksimum düzeyde tutacak ve seçkinlerin hiçbir zaman kitaplara yönelmemesini sağlayacak mutlak bir yöntem geliştirmişti.

Bir yanı ile sisteme entegrasyonunu sürdüren, bir yanıyla da radikalleşen aydın tipinin entellektüel ve nöropsişik analizleri için uzun yıllar Woody Allen'i gözlem altında tutan Yönetim, sorunu temelden çözümleyebilme amacıyla yalnız Üstün Üst Yönetici seçkinler için uygulanabilecek yüksek maliyetli yeni bir yöntem geliştirmişti. Bu yeni yöntem "Kitap Çocukları"nın ülkesinde 1950'lerdeki "Üstün Tavuk Irkı Yetiştirme Çalışmaları"ndan esinlenerek geliştirilmişti. İsrail'de 1950'lerde henüz sulama işleri bugünkü gibi çözüme kavuşturulmadığı için o günlerde İsrail'de yeşilliklerin, arpanın, mısırın, tavuk yeminin son derece rasyonel kullanılması gerekiyordu. Bilimsel bir ifadeyle, "tavuk ırkının besine dönüştürülmesi sürecinde etkinliğin mutlakaştırılması" gerekiyordu.

Bu amaçla yapılan çalışmalarda önceleri, yumurtadan çıkan horoz adaylarının, hemen bir sonraki tezgahta tavuk yemine dönüştürülmesine başlanmıştı. Bunu izleyen yıllarda, sayısız denecek kadar çok kısmi çözümlerden sonra, dölleniş yumurtaların Güney Afrika'dan gizlice ithal edilen radyum ışınlamasından geçirilmesi yöntemi bulunmuştu. Bu yöntemle, "Kitap Çocukları"nın ülkesinde civciv makinalarından çıkan tavuklar civcivliklerinde de, piliçliklerinde de, tavukluklarında da hiçbir tavuk hastalığına yakalanamayacak kadar yeni bir tür olarak dünyaya gelmeye başlamıştı. Hayatları boyunca tavuk biçiminde et olarak kalan tavuk olmuşlar. Tavuk değil, et olmuşlar.

Amerikan Yönetimi de "Kitap Çocukları" ülkesinde yapılanları izleyerek solos, vali Temsilciler Meclisi ya da Senato üyesi, yargıç, danışman, hukuk işleri bürosu sahibi, borsa uzmanı, ekonometris, pop müziği organizatörleri, TV senaryo yazarı, mimar ve benzeri kişileri yakından gözetim altında tutacak uzaydan güdümlü teknikler geliştirmekteymişti. Bu kişilerin aşık olmayı, evlenmeyi, bir kadın ya da erkekle yaşamayı düşünmeye başladıkları saptanır saptanmaz, açık ya da örtülü yollarla bu kararlarını hayata aktarabilmeleri için sistemden izin almak amacıyla ilgili makamlara dilekçe ile başvurduklarında ellerinden Sisteme Üstün bağlılık belgesi alınacaktı. Amerikan Yönetimi önümüzdeki on yıllarda Üstün Üst Yöneticileri oluşturacak bu *top level* elit'in çocukların daha ana rahmindeyken Geliştirilmiş Radyum Işınlamasından geçirilmesi için bütün hazırlıklarını tamamlamış bulunuyordu.

Amerikan delegasyonu sözcüsü bunları hiçbir şeyi saklamadan anlatırken Sovyet

delegasyonunun duyduklarından hoşnutsuzluk göstermeye başlamıştı. Durumu farkedene Amerikalı sözcü Sovyet delegasyonu üyelerini hoşnut edecek birşeyler söylemek amacıyla, Amerikan Yönetiminin Üstün Üst Yöneticiler yetiştirmek için geliştirdiği bu yönetim teorik çalışmalarında Stalin dönemi Sovyetlerdeki Lysenko'nun çalışmalarının da payı olduğunu belirtti. Lysenko'nun şanssızlığının, doğal zamanın geliştirici etkisini hızlandırma işini yalnızca "kültür yaratan" tek canlı türü olan insan'ın başarabildiğini anlamamasından kaynaklandığını vurgulayan sözcü, "Bizim yöntemimizin başarısı, Doğa'ya ait bir türü, ancak İnsan'ın kazanabileceği bir yeti kazanmaya zorlamak yerine, İnsan'ı insanlaşmamış Doğa'daki türler düzeyinde indirgemeye hedef almış ve ütöpic olmayan bir amaçla sınırlı oluşundandır" dedi.

O bunları söylerken Sovyet delegasyonu üyeleri Stalin'in mirasını bir kez daha gözden geçirmeleri gerektiğini, Stalinden bir türlü kurtulamayışlarının belki de, Stalinciliğin eleştirel düşünceden yoksun bırakılmış bir devrimci kadronun hızlandırılmış bir süreçle Aydınma Düşüncesini hayata aktarabileceğine olan "imandan" kaynaklandığını göremeyişleri yüzünden olduğunu düşünmeye başlamıştı. Sovyet delegasyonu üyeleri Amerika Birleşik Devletlerindeki gelişmeleri ilk ve son kez Kruşçev döneminde yakalar gibi olduklarını hatırlayıp düş kırıklığı içinde salonu terkedip dışardaki büfeye yöneldiler.

Amerikan delegasyonu sözcüsünün kitapları, kitaplara karşı önlemleri bırakıp tavuk ırkının geliştirilmesi gibi daha anlaşılır konulara yöneldiğini farkedene Türk delegasyonu üyelerinden müsteşar eskisine benzeyen kahverengi elbiseli, yanındakine, "Bizde bu işlerden, Süleyman beyin Tarım bakanlarından Bahri Dağdaş anlardı. Mısır ırkının ıslahını da ona borçluyuz. Bugünkü selülozu bol mısır ırkını da o getirmişti... Süleyman bey iktidara geliyor... Bahri Dağdaş yaşıyor mu acaba?" diyordu. Eski müsteşara benzeyen üyenin bu uyanıklığı, bürokrasimizin temelleri üzerinde yükselen "iktidarlar gelir gider, devlet ve devletin geleneği sürer" devlet anlayışımızın göstergesiydi sanki. Latin Amerikalılardaki kıpırdanmaları da gözönünde tutarak, bu son yönetimin belki ilk bakışta insani olmaktan uzak görünebileceğini, fakat bu yöntemin *Hür Batı-Doğu Dünyası'nın* farklı gelişme aşamalarındaki bütün ülkeleri için kaçınılmaz bir gereksinme olduğunu belirtmek istedi. Sesinde ve edasında duyduklarından da hoşnutsuzluk gösteren öteki delegasyonlardaki üyelere üstten bakıştan çok, onların durumu biraz daha çabuk kavramalarını isteyen hoşgörü seziliyordu.

Ne var ki, istediği tepkiyi alamıyordu dinleyicilerden. Örneğin, Türk delegasyonu üyeleri Bahri Dağdaş'ın ev telefonunu birbirlerine verirken, Latin Amerika delegasyonlarındakiler parmaklarındaki Michigan State, Princeton, Berkley, Stanford Üniversitesi yüzüklerini çıkarmaya başlamıştı. İçlerinde, uzak ataları *conquistadores* denen eski İspanyollardan, yabanıl ilk Portekizlilerden kalmış birşeyler arar gibiydiler. Bu soylu yanlarını son kez yaşayabileceklerini düşünüyorlardı. Çocukluklarında, babaları evden uzaklara gittiği günlerde evin senyörü sayılarak yetişmişlerdi. Onların çocukları böyle yetişmeyecekti. Bir "İspanyol" gibi büyümeyeceklerdi.

Amerikan delegasyonu sözcüsü, "Arka Bahçeleri"nden gelen Latin Amerikalıların hüznünlü öfkelerini, uzun süre, sessizce seyretti. Önceleri hiçbir ifade yoktu yüzünde. Arkadaşları, Amerikan delegasyonunun diğer üyeleri ise, "Güneş Kral"ın ve Napolyon'un, Çariçe Katerina'nın ve Büyük

Petro'nun, Barbaros Hayrettin'in ve Kanuni Sultan Süleyman'ın çocuklarından daha sert tepki gösteren Latin Amerikalıların ne kadar arkaik kaldıklarını düşünüyordu. Sözcüleri ise onlardan farklıydı. Sakindi. Üzgün gibiydi. Bir süre sonra, yalnızca Latin Amerikalılara sesleniyormuş gibi, İspanyolca konuşmaya başladı.

Simültane çeviri bürosundaki sorumlular İngilizceden İspanyolcaya geçen Amerikan delegasyonu sözcüsünün dediklerini çevirmek için İspanyolca bilen çevirmenler sözaldı. Başımdaki simültane çeviri kulaklığında şimdi bir kadın sesi vardı.

Amerikan delegasyonu sözcüsü, kitaba karşı önlem konusunda geliştirdikleri radikal yöntemin karşısında dehşete kapılan Latin Amerikalıları anlayışla karşıladığını belirterek başladı İspanyolca konuşmasına. İspanyol insan'ının "ölüm tutkusuna varan gururunu" Miguel de Unamuno'yu ilk okuduğu üniversite yıllarından beri, bildiğini söylüyordu. Öte yandan, "aynı Aydınlanma Geleneğinden gelen bütün modern toplumlarda bugüne kadarki insan tarihinin dayanağı olan temel değerlerin değiştirilmesi hiç söz konusu olmadığına göre" İspanyolların da düş görmeyi bırakıp gerçekçi olmaları gerektiğini belirtmek zorunda olduğunu söylüyordu. Kitaba Karşı Önlem Teknolojilerinde son yıllarda Amerika'da sağlanan ilerlemenin insan türüne karşı kültürel nitelikte "total jenosite" vardığını düşünen Latin Amerikalıların kapıldığı dehşeti hafifletmek isteyen sözcü, yakın bir gelecekte Latin Amerika ülkeleri de aralarında yer almak üzere bütün toplumsal sistemlerde üst yönetici kesiminin kitaptan kesinlikle uzaklaştırılması gerekeceğini bir kez daha vurguladı. Amerika'da gelecek on yılda uygulanmaya başlayacak *Işınlanmış, Dijital Algılamacı Üstün Üst Yönetici Yetiştirme Yöntemi*'ndeki olumlu yanları anlayabilmeleri için kendisinin de büyük bir yazar saydığı Cervantes'in Don Kihote'sindeki Altıncı Bölümü okumak istediğini söyledi. Bu bölümün neden önemli olduğunu anlattıktan sonra Don Kihote'nin altıncı bölümünü İspanyolcasından okumaya başladı.

Amerikan delegasyonu sözcüsünün okuduğu bu bölümde önceki bölümlerde olmadık serüvenlere çıkan Şövalyenin saldırdığı tüccar kafilesinin muhafızlarından ölesiye dayak yemesinden sonra kalını bütün bütüne kaçırmış gibi birşeyler sayıklayarak evine dönüşü anlatılıyordu. Evine dönüşte üç gün uyanmamacasına kendini döşeğe bırakan çılgın şövalyenin kızının isteği üzerine rahibin ve berberin şövalyenin kitaplarını nasıl yaktıkları anlatılıyordu. Şövalye serüvenler için yola çıktıktan sonra günlerce onu arayan kızı babasının trajik görünümünü karşısında, herşeyin şövalyenin okuduğu kitaplardan olduğuna birkez daha inanmış. Babasını yıllardır saklı saklı okuduğu kitaplardan kurtarmak için rahibi çağırmış. Kitapların yakılması için ondan izin istemiş. Rahip de katılmış bu görüşe. Onun için, rahip de berberi çağırmış kitapları toplamaya, toplanan kitapları bahçede tutuşturulan ateşe atmaya yardım etmesi için.

Ateşi yakmışlar. Kitapları toplamaya, topladıklarını üçer beşer ateşe atmaya başlamışlar. Fakat bir süre sonra, hiç okumadığı kitaplardan ürkse bile onları ille de yakmayacak kadar kitaba acıyan sıradan insan berber elindeki kitaplardan kapakları, rengi, isimleri hoşuna gidenleri rahibe son bir kez gösterip, ateşe atsın mı, atmasın mı diye sormaya başlamış.

Kitapları eline alıp yakından bakan rahip manastırlardaki yoksulluğuna ve yalnızlığına güç dayanabildiği eski günlerinde okuduğu bu kitapları bir bir hatırlamaya başlamış. "Seyisine

aşık olan imparatoriçeyi” anlatan Tirante El Blanco’nun kitabını; Jorge de Montemayor’un pastoral şiirlerinin toplandığı Diana’sini; Sardunya’lı şair Antonio Lofraso’nun Aşkın Kaderi Üzerine On Öykü’sünü; tıpkı El Tobosodaki hayattan sıkıldığı için serüven düşleri ile yaşayan Cervantes gibi kendisinin de bir zamanlar İspanya’nın değerli lirizm anıtları saydığı Don Alanso de Ercilla’nın *Araucana*’sı; Juan Rufo’nun *La Austriada*’sı ve Kastilla diliyle yazılmış en iyi şiir kitabı Cristobal de Virues’in *El Monser rate*’si ile Ovidius’tan beri bütün insanlar adına ve bütün insanlar tarafından yazılmışa benzeyen, yazarı olmayan *Meleğin Gözyaşları*’nı ateşe atmaya eli varmamış. Altıncı bölümü okuyup tamamlayan Amerikalı sözcü sözlerinin burasında ne kadar iyi okullarda okumuş olursa olsun, yıllarca ne kadar dini bütün bir rahip olarak yaşamış olursa olsun, hayatında bir kez kitaba benzer birkaç hitap okuyan birinin hiçbir zaman tam bir rahip olamayacağını söyledi. İçinde, gözlerden en uzak yanlarında, kalbinin kuytularındaki çiziklerde, kimsenin aklına gelmeyecek biryerlerinde insan yanının öylece kalabileceğini Cervantes’ten öğrendiklerini açıkladı.

Amerikan delegasyonunun sözcüsü Latin Amerikalılara seslenerek sürdürdüğü İspanyolca konuşmasını bitirirken kısa bir süre duraladıktan sonra, “günümüzün toplumsal sistemlerinin geleceğini ellerine teslim edeceğimiz Üstün Üst Yöneticilerinin hiç ummadığınız bir gün Cervantes’in rahibi gibi olmalarına olanak bırakmamamız gerekiyordu” dedi.

Amerikan delegasyonu sözcüsünü bir karabasan öyküsü gibi dinleyenler Uygurluğun nereye varacağını düşünmeye başlamıştı. İtalyanlar, vakit geçmeden, son Napoliten şarkılarını söylemekteydi. Sovyet delegasyonundakiler Rus Ruleti oynuyordu. Çinliler önemli hiçbir değişim olmadan tam dört bin yıl Çin’i “Çin” yapan eski düşünürlerini hatırladılar. Ceplerinde taşıdıkları Konfiçyus’a son kez göz atmak için bir köşeye çekilmeye başladılar. Araplar eski yoksul zamanlarını süsleyen Tanrılarının vadettiği yeşillerle, tensel zevklerle ve şarabın vereceği düş gücüyle dolu cennet beklentisinin yitirmekte olduğunu sezinleyip titrediler. Belki de son kez yaşayabileceklerini düşündüklerinden, ellerinde Taksim civarındaki Sormagir Sokağının krokisi, Atatürk Kültür Merkezinden çıkıp, aşağılara doğru koşturmaya başladılar. Türk delegasyonundan üç dişi, alt kattaki telefonda eski Tarım Bakanı Dağdaşa “Saygılarını sunmak için” telefona gitmek üzere yerlerinden kalktı. Nice badirelerden geçmiş Ferit Melen kuşağından bürokratlar oldukları için, işlerini hiç aksatmıyorlardı. Rulet oynamadan, fazla içmeden yaşayan ve geldikleri yerlere hak ederek gelmiş insanlardı.

O sırada, birşeyler sormak için yanıma gelen İtalyan delegasyonundan bir tarihçiye Tarlabası’ndaki kazıların arkeolojik bir yanının bulunmadığını ülkemi küçük düşürmemeye dikkat ederek anlatıyordum. Galata Kulesinin, eski Ceneviz surlarını görmek istiyordu. Beyoğlu’ndaki son ‘stratejik güzelleştirme’ çalışmalarından sonra Galata kulesinin de Ceneviz surlarını da benim yardımım olmadan bulamayacağını söylemeye çalışıyordum. Tam bu sırada göğsümde ıslak bir sıcaklık duymaya başladım. Uyandım. Kedim göğsümde uyumuş. Bütün bunların düş olduğunu anlamam okuduğum kitapta kaldığım sayfayı belirtmek için sayfaların arasına koyduğum Venedik işi cilt kağıdının öylece durduğunu görünceye kadar sürdü. Geceyi, yatmadan önce mutluluk içinde bitirdiğim yazımı hatırladım. Göğsümdeki ıslak sıcaklığa baktım: hamileliğinin son günlerindeki Siyamlı kedim henüz renkleri belirlememiş, ama benim

şimdiden kahverenginin bütün tonlarıyla bir renk cümbüşü gibi görebildiğim yavrularını doğuruyordu. Herbiri Boccacio kadar çapkın olacaktı. Güneşe, balkonlara, aşka düşkün; isteklerinde inatçı Siyam kedisi olacaktı. Hayat yalnızlığa boyun eğmiyordu. “Maradona”sını hiç unutmayan yabancı Siyam kedimin aşkında; mineli Venedik işi cilt kağıdının renklerinde; eski bir bisikletin peşinde üçü beşi birden konuşan çocukların sarılı yeşilli, zilli kornalı bisiklet düşlerinde; binlerce yıl öncenin Lübnan kıyılarındaki Biblos’ta gecenin bir vaktinde bir kadının fildişinden ayak bilekleri için kandil ışığında yazılmış şiirlerde; büyük rahlelerde okunan ve her sözcüğünde yeniden ve yeniden, insan’ın bütün bir serüvenini anlatan büyük sözlüklerde; içimizi ısıtan güneşin sıcaklığında; yastıklarımız gecedan kalan izde; “mutsuzluğumuzu farkedebileme mutluluğumuzun korunması gereken tohum olduğunu” söyleyen düşünürlerde, on yaşında beş dil öğrenip de hayatı Kuzey İtalya’nın zengin kentlerindeki varlıklıların çocuklarına ders vermekle geçen ve bitmeyen tüberkülozuyla bile en güzel yazılar yazan Giacomo Leopardi’deki inanılması güç umudun yazma eyleminden geldiğini görebilen John Berger’in duyarlılığında hayat devam ediyordu.

Kalktım. Salondaki duvarlar boyunca kitaplarımı seyrettim. Raflara düzensiz yerleştirilmiş olanlarını özenle yerlerine koydum. Bir ırmağın kıyısında durmuş gibiydim. Cervantes’i aldım. Altıncı bölümü okumaya başladım.

Bu kez, okuduğu kitapları yeniden hatırlayan rahipdeki insan’a değil, Azteklerin ve İnkaların ülkesindeki acımasız soygunlarla kısa süren bir zenginlikten sonra yoksullaşan Kralın İspanya’sında yaşanan sıradanlığa karşı onurunu, umudunu ve aklını koruyabilmek için ölümsüz yabanıllığı yeğleyen Cervantes’i düşünmeye başladım. Kitap elimde, yavaşça, gülağacından masama geçtim. İlk Yazı paramla eski bir hariciyeciden aldığım “Hermes” daktilomu sözcüklerin üstüne koydum. Özenle, bir yerlere ayırdığım plaklardan birini pikaba koydum. Altıncı bölümü saat 5.34’te bitirdim. Gün ışığıydı.

Kitabı hep oturduğum koltuğun yanındaki sehpaye koydum. Perdeleri açtım. Işıkları yaktım. Gidip duş yaptım. Geldim, masamın üstündekileri topladım. Yoksulları yaratırken yoksulların çocuklarından yoksulların rahiplerini de yaratan Kralın İspanyasında rahiplere şiiri, şakalarla süslenmiş öyküleri ve seyisi ile evlenen İmparatoriçenin serüvenini” sevdiren Tirante el Blanco’yu unutturmayan El Toboso’lu güzel öykücünün ve onun da uzak atası olan ve insanın yaşadığı eski zor günlerin öyküsünü bize anlatabilmek için Yunus’un karnında saklanmış peygamberin yolu hep sürsün diye daktilomu açtım. Çiçekçi kızlarla konuşurken birden içiniz ürperdiğinde, ya da içinizde biryerlerde sürgün veren bahar dallarıyla rüzgarlar yasemin koktuğunda belki okursunuz diye, yaşadığımız günlerimizi ve hiçbir şeye boyun eğmeyen Venedik işi cilt kağıtlarını anlatan öykümü yazmaya başladım.